

PAMPALLUGUES, 'noses, llums, que priven intermitentment la visió', probablement del gr. *πομφόλυγα*, acusatiu de *πομφόλυξ* 'bombolla', 'eflorescència metàl·lica', amb la transcripció vulgar ordinària de la φ com a p, i dissimilació de les oo en aa davant la ú tònica. □ 1.ª doc.: 1805, Belv.: «telarañas en los ojos; oculorum caligo; fer els ulls pampallugues, tenia pampallugues als ulls; fer pampallugas 'fer sombra algú, posant-se davant del llum i movent-se'»; sense canvi en Lab. i en FebrCard. («avoir la vue couverte de brouillard»); «llumenetes que de vegades fan els ulls i impedeixen veure bé: els ulls me fan pampallugues cada cop que miro la llum; sin. bellumes»; amb testimonis literaris de Ruyra, Carner i Bertrana en *AlcM*. Fora del que diu FebrCard. sembla que el mot no s'usa més que en el Princ.

El mateix mot grec, amb un tractament diferent de la φ , i assimilació de la consonant inicial, ha donat l'it. *fanfaluca* 'partícula volant de cendra', 'bagatella', i el fr. *fanfelue*, *fanfreluche*, que en el dialecte normand ha pres precisament el significat de 'pampallugues' (REW, 6643). És notable que en el nostre mot, com en altres hel·lenismes (*χαλᾶν* > *callar*, b-grec *μῶλος* > *moll*), la λ vagi ser notada com a -ll-. Ja vaig donar aquesta etimologia en una nota de 1936 (*EntreDL* III, 220); Spitzer va vacil·lar: ho afirmava breument el *Litbl*. 1915, col. 25; i després (II, 290) se n'apartà a favor d'un vague origen expressiu, segons les idees de Sainéan (*Sources Ind.* II, 55). Altrament Schuchardt ja n'havia assenyalat alguna prole romànica (ZRPb xxviii, 143).

De la pervivència del mot grec en llatí en tenim testimonis, més o menys nets, ja en velles glosses greco-llatines i anglo-saxones. Ens interessen especialment perquè ja presenten en tot o en part les indicades dissimilació vocàlica i dilació consonàntica: «*famfaluca*: leasung, vel faam», traduït, doncs, pels mots anglo-saxons (c. al S. VI o VII) que volen dir 'mentides o bombolletes de bromera', i en una altra «id.: wapul» ('vibrar, brandar'), CGL v, 350.46, 361.29; vi, 434; «*ponfiligos* --- fuligo de fornace <a>eris» (en aquest sentit d'espurnes del sutge, l'acusatiu grec transcrit *ponfolica* va traduït per un *follicolata* en CGL III, 548.43 que deu estar per *fulliginata*); en fi també hi ha, amb la dissimilació de la o, i mostrant més semblança, part al grec, part al cat., en altres glosses, *πομφόλυξ*, explicant «scatebra» 'guspira', en CGL II, 179.45).

En it. comú *fanfeluche* és més sovint 'faldòrnies' («La Fanfaluca della Domenica», setmanari humorístic), però també de vegades l'usen amb el matís de 'minúcies' (com ho fa VPisani, en *Hom. a Tovar*, 1972, p. 389). En fr. trobem el mot des de molt antic: *fanfelues* 'faldòrnies' ja apareix, per exemple, en un poema anglonormand de fi del S. XII (*Le donnei des amanz*, *Rom.* xxv, 497ss., vv 171ss.). Si no m'enganyo el mot es deu estendre, amb la seva forma catalana, en alguns parlars alpino-it., almenys en el sentit figurat de gandlerot, miseríols: a la Val Maggia per dir això disposen de: *pampaluga* i alhora *bindòm*, *linčistròm* etc. (Ber-

toni, *ARom.* vi, 161); així fins a Venècia, *pampalugo* «babuino», ja usat per Goldoni en les seves comèdies dialectals: «Is. Ti su le forche, pezzo de àseno. TOFF. Mi, sior? Per cossa? Is. Va, via, *pampalugo*: basta cus!» (*Le Baruffe Chiozzotte* II, esc. 1, ed. 1960, p. 499).

Potser en quedà també alguna cosa en el B-Lleng., sinó que allí havent passat a *perpelugos* sembla haver-se confós amb el mot que vol dir 'parpella' (Sauvages, cf. *perpelego*, *parpalego*): aquí degué barrejar-s'hi *parpelegar* 'parpellejar' (altrament cf. *ALF*, 1658 i *TdF*). A Sardenya va sofrir la influència del mot per a 'llampegar', d'on el logud. *lampalughe* «barlume» (*AGI* xv, 481-93; Guarnerio, *KJRPh.* vi, 192-3). Però això no és raó per caure en la inducció d'aquest parany (com féu Montoliu, *BDC* II, 38) i creure que en cat. pogué venir de *llamp* + *llum*; altrament a Sardenya s'han conservat formes menys alterades, probablement manlleus del català, com l'adjectiu *pampallukosu* (MLWagner, *DESdo*).

DERIV.: *Pampallugar*: «sota un firmament de sutge, on no es veia *pampallugar* ni una trista estrella»; «--- en la faç pàl·lida i tranquil·la, només els ulls *pampallugaven*, sempre més imperceptible, com més s'acostava l'agonia»; Coromines (*Supèrbia*; *La Sèptima Simfonia* vi, p. 58; *Hores d'Amor Serenes*, 162.24). *Pampalluguejar* «defensava felinament el misteri afros --- Una ruada de preguntes i de qüestions cixien a tal de sagetes de la seva boca; i per la cara se li veia *pampalluguejar* una ombra gairebé imperceptible», id. (*L'Avi dels Mussols*, en *La Mort d'en J. Apòstol*, p. 136, igual en l'autògraf definitiu, però en la primera versió hi havia posat *llambregar*). «Deià --- com si veiés passar Nostramo, treu els llumetes a les finestres: a cada portella se n'hi veu un, d'un groc que *pampallugueja*», Russinyol (*L'illa de la Calma*, 138); *pampallugueig*. *Pampallucs*. *Pampallugadís*. *Pampallugós*. *Pampalluguejant*.

Pampanada, *pampanal*, *pampanatge*, *pampaneta*, *pampanós*, V. *pàmpol* *Pampanyola*, V. *papallona* *Pampar*, *pampa-redò*, V. *pàmpol*

Pampa-roser, en una cançó popular mall., com a nom d'alguna mena de vella tela per a un davantal: probablement d'un fr. *pampe-rosé* (o *pampe rosé*), fr. mitjà *pampe* 'pètal', i nom de color heràldic, fr. mod. (poc usat) *pampre* 'pàmpol' (*FEW* VII, 532b) (< *couleur de pamp(r)e rosé* 'color de pètal de rosa'). Cf. *pampolrosat* com a nom d'un vi (art del pagès mall., *AlcM*).

Pamparruga, *treure la ~ a algú* (EmVilanova, *Obr.* XI, 191), dita aplicada a criatures innocents, a qui els fan la broma de xollar-los, arrencant-los els cabells, amb el pretext que no els deixen créixer ni apendre (així sembla que s'han d'interpretar, a la vista del passatge de Vilanova, les embrollades explicacions de JAmades i *AlcM*), del llgd. *pamparrugo* 'perruca', «chevelure», que certament no hem de creure «derivat de PAMPINUS 'pàmpol'» com pretén Hans E. Keller en-